

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 10. septembra 1879.

Obseg: Novi avstrijski minister za kmetijstvo grof Julij Falkenhayn. — Prijazna beseda vipavskim kmetovalcem. (Dal.) — Gospodarske skušnje. (Svetla pšenica.) — Gospodarske novice. (Letošnja letina v najmenitnejših deželah. — O vccenitvi zemljišč za uravnavo zemljiškega davka na Kranjskem. — Razpis državne štipendije na semenski in vrt-narski šoli v Šenpetru poleg Gradca. — Varšavska slovanska biblioteka. — Nove obljube stare laži ustavovercev. Popotne črtice. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Novi avstrijski minister za kmetijstvo grof Julij Falkenhayn.

Grof Julij Falkenhayn je posestnik grajščine Št. Volbenške v gornji Avstriji in je bil stotnik konjištva, pa je vojni stan zapustil, da je prevzel gospodarstvo svojega velikega posestva. Star je 50 let. Pod ministerstvom Hohenwartovim je bil deželni glavar v gornji Avstriji. Po svojih dveh spisih o avstrijskih finančnih zadevah si je pridobil sloveče ime. Pri zadnjih volitvah je bil v volilnem okraju Wels v gornji Avstriji za državnega poslanca izvoljen. Uže v zadnjem državnem zboru je bil zvest ud Hohenwartovega državopravnega kluba. Liberalni židovski časniki so jako nejevoljni sprejeli njegovo imenovanje za ministra in ga zategadel zelo obrekujejo. Nas pa navdaja najboljše zaupanje, da bode novi minister za blagor kmetijstva iskreno skrbel zato, ker sam kot veliki posestnik pozna težave njegove, in da bode prekosil svojega prednika. Nadejamo se zategadel tudi, da bode odločno sredstev iskal obvarovati Avstrijo hudih vdarcev, ki mu žugajo po novih colnih in kupčijskih postavah Nemčije. Nadejamo se pa tudi, kakor „Wiener landwirth. Zeitg.“ pravi, da bode v pisarnicah svojega ministerstva zelo potrebno veliko premembo o nesposobnih uradnikih vpe-ljal ter jih nadomestil z možmi, v kmetijstvu dobro izvedenimi.

Naj tem kratkim životopisnim črticam novega ministra dodamo nekoliko besedi o gori omenjenih dveh knjigah, ki ju je spisal grof Falkenhayn. Ena se imenuje „Materiale zu Studien über das österreichische Budget“ (Gradivo za študije o stroškovniku avstrijskem), ki jo je na svitlo dal leta 1876., druga pa: „1868.—1877. oder das Jahrzehent des ersten Ausgleiches nach den Central Rechnungsabschlüssen für den Haushalt der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder“ (1868—1877. ali deset let avstrijskega državnega gospodarstva po prvi pogodbi z Ogersko), ki jo je spisal letos.

V tej drugi knjigi, katero naj bi brali vsi državni poslanci, dokazuje grof Falkenhayn po številkah državnih stroškov in državnih dohodkov, da je v tej desetletnici 1) cela vladna sistema pogubna bila in da tedaj možje, kateri to sistemo zastopajo, niso sposobni delati za blagor državni, ali pa 2) če ni sistema napačna, ampak dobra bila, nasledki njeni pa so vendar, kakor dokazano, slabi bili, da so jo zastopniki na kvar državi rabili in zato zaupanje ljudstva po pravici izgubili.

Grof Falkenhayn dokazuje v tej knjigi, da so se redni stroški za vojaštvo od leta 1868. za 11.8 milijonov pomnožili, izredni pa za 15.7 milijonov zmanjšali, — po takem so tedaj stroški za vojaštvo sedaj za 3.9 milijonov manjši, kakor pred 10 leti. Tukaj pa vendar pravi: „Jaz ne trdim, da bi se v administraciji (upravnistvu) vojaštva ne dalo tudi marsikaj prihraniti, kakor v vseh drugih administracijah, kajti, žalibog, to je lastnost sedanje sisteme, da ona administracijo na stroške tega, kar administratuje, grozno pomnožuje; al da bi za grehe sisteme in njenih zastopnikov moralo vojaštvo odgovorno biti, to se pač nikakor opravičiti ne more, vsaj vendar vojaštvo ni celó nič krivo slabega gospodarstva z državnim premoženjem, kar uradni dokazki jasno spričujejo.“

V državnem stroškovniku ne nahajamo veliko razdelkov, v katerih bi se bili stroški zmanjšali, marveč večidel so se pomnožili.

Tako, na pr., so se stroški za šolstvo po novi sistemi silno pomnožili, — tako na priliko so stroški za zbornice poslancev od leta 1868., ko so znašali 32.000, l. 1877. poskočili na 57.000, — stroški za finančno vpravnistvo so se od 9 milijonov 473.000 pomnožili na 16 milijonov 321.000 gold., — stroški za jetnišnice so od 753.000 gold. poskočili na 2 milij. in 868.000 gold., — stroški davkarij od 2 milijona in 366.000 gold. na 3 milijone in 912.000 gold., — stroški sodnij od 9 milijonov in 394.000 gold. na 17 milijonov in 873.000 gld., — za uravnavo zemljiškega davka, za katero se je l. 1870. izdalo 1 milijon in 98.675 gld., se je leta 1877. potrosilo 3 milijone in 365.781 gold.

To so le nekateri oddelki iz vrste onih, pri katerih so se državni stroški zadnjih 10 let zelo pomnožili.

Dalje kaže grof Falkenhayn, da se je državnega posestva od 1868.—1877. leta prodalo (na boben šlo) za 53 milijonov in 540.000 gold. in da se je vsako leto državno premoženje počez zmanjšalo za 33 milijonov in 994.090 gold. To je bila blažena dôba Auersperg Lasser, Stremayer-Glaserjevega ministerstva.

Državni stroški so zadnjih 5 let presegli proračun za malenkost — 43 milijonov in 564.000 gold.!

Primanjkava (deficit) v navedenih 10 letih skupaj pa je znesla 339 milijonov in 940.000 gold.

„Če kaka država — piše grof Falkenhayn — skozi 10 let popolnega miru tako gospodari, kakor te številke uradnega računa kažejo, zadostuje uže sam pogled na finančne razmere brez ozira na vladna politična vodila, da je osobito zadnjih 6 let brez nobene voj-

ske in brez nikakoršne priprave za vojsko strašansko nered postal v avstrijskih financah". —

To tedaj v številkah kazano je maslo „liberalne ère“. Novi minister kmetijstva grof Falkenhayn ga v svoji knjigi odkritosrèno kaže, ljudstva avstrijska pa ž njim vred kličejo: „Libera nos, Domine, tacih liberalcev!“

Gospodarske stvari.

Prijazna beseda vipavskim kmetovalcem.

(Dalje.)

Iz vsega rečenega je razvidno, da gola beseda, naj je še tako goreèe govorjena ali pa pisana, pri vipavskem, pa tudi sploh nobenem drugem kmetovalcu èisto nič ne užge ali pa še le kaj kasno.

Jaz sem se o tem uže davno preprièal, in se temu prav nič ne èudim, celó vipavskemu kmetovalcu — boljše bi bilo skoro reèeno — vipavskemu kmetu ne. Ako se namreè vipavskemu kmetovalcu, to je, takemu, kateri ses sadjerejo še èisto nič ali pa le kaj malo peèá, pravi, kako lepo ceno da ima sadje, kako lahko in drago da ga, na pr. Vrhpoljci, Budanjci, Slapenci itd. prodajajo, odgovorí on: „da, da, vidim, res lep denar skupijo za sadje, al oni imajo uže staro drevje, katero so njih predniki uže zasadili, mi ga nimamo, pa kaj pomaga pri nas tudi sadje saditi, vsaj se nam vse pokrade ali pa ga burja otrese.“ Èe se mu še dalje pravi, da je vse dandanes veliko drevje vendar enkrat majhno bilo, in èe bi on in njegovi sosedje sadno drevje saditi prièeli, da bi sèasoma dorastlo, in èe znabiti ne ravno njemu, pa vsaj gotovo njegovim otrokom in otrók otrokom sad rodilo in denarja doneslo, — ako se mu tudi še dalje pravi, da sadje ravno zaradi tega pokradejo, ker ga je le malo malo sajenega, — èe se mu pravi, da burja več let prav nič, vèasi le malo škoduje, in da še celó v takih letih, kedar moèno razsaja, vendar-le vsega sadja ne vzame, nekaterega in to ravno najdražega, kakor marelic in breskev, èisto nič ne vzame, — odgovorí on: „res, gospod, prav imate, v vsem tem vam pritrdim, al vsaj mi kmetje še skoraj èasa nimamo se z zasadbo in cepljenjem sadnega drevja peèati, kupiti ga pa tudi ne moremo, vsaj kmalo še za sol ne bodemo imeli denara.“

In v vsem tem mu jaz popolnoma pritrdim; v resnici teh besedi leži ravno vzrok, zakaj da se z golo, še tako pametno besedo, bodi-si pisana ali pa govorjena, do zdaj vipavska sadjereja povzdignila ni, — ravno po resnici teh besedi, mislim, da se mi utegne posreèiti, da pravi kljuè povzdigi vipavske sadjereje najdem.

Kmetovalca prav spoznati, treba je, da je èlovek sam kmetovalec; potem je pa tudi še potrebno ž njim živetí, s pravim premislikom, pravim prevdarkom ž njim živetí, kajti na „zeleni mizi“ se vse drugaèe orje kakor pa na zelenem polji. Oglejmo si vipavskega kmetovalca, osobito kmeta, kateri sam dela (in takih je ravno najveè), nekoliko bliže, in preprièali se bodemo, da ima popolnem prav, ako reèe, da za sejanje, cepljenje itd. sadnega drevja èasa nima, najmanj pa denarja, drevja si kupiti. Gorenc, Pivèan, in še celó Dolenc, kedar v jeseni svojo letino pod streho spravi, pravi: „no, hvala bodi Bogu, zdaj bodemo pa celo zimo poèivali.“ In temu je res tako, kajti pozimi obstaja celo njegovo delo v krmenju živine, v popravi kakega orodja, kidanji, napravi drv, in k večemu še v vožnji gnoja na njive, vožnji pridelkov na trg, — pri Vipavcu pa temu ni tako.

Vipavec, komaj spravi poslednjo repo pod streho, lotiti se mora uže obrezovanja, zemljanja, gnojenja trt, sekanja vinogradnih kolov, vožnje drv iz gozda, grabitve listja itd. Vipavec dela celo zimo. Spomlad je na enkrat pred durmi, in še zimsko delo ni vse opravljeno, zeló vsako leto zakasnjeno. Po zakasnjem zimskem delu zakasni se pa spomladansko, in potem poletno itd. Najmarljivejšemu kmetovalcu sadjerejcu se utegne kaj lahko primeriti, da v nujnosti najpotrebnejših, neodložljivih vinorejskih in poljedelskih del na sadjerejo pozabi, ali èe tudi je ne pozabi, je izvršiti ne more. Osebno poznam dva mlada posestnika na Slapu, katera sta, ko sem pred 5 leti na Slap prišel, za kaj marljiva sadjerejca veljala — eden je leta 1875. ali 1876., sam ne vem prav, dobil še celó od c. kr. kmetijske družbe pohvalno diplomu. Obedva imela sta takrat, še kakor „fanta“ svoje drevesnice; danes je nima ne eden ne drugi več; postala sta namreè gospodarja; oženila sta se in si velike skrbí na glavo nakopala, za oskrbovanje drevesnice pa ne veselja, ampak èas izgubila. Obadva sta za sadjerejo še vedno kaj goreèa, obadva bi rada vsako leto na stotine sadnega drevja zasadila, toda sama ga ne moreta več pridelovati, ker za to èasa nimata; kupujeta ga pa tudi ne, dasiravno imata ravno za to najlepšo priliko na Slapu, kjer vino-sadjerejska šola vsako leto na tisoèe najlepšega sadnega drevja in to kaj poceni za prodaj izgojuje. In zakaj ga ne kupita? Zato ne, ker ima denar, katerega si prislužitá, sto družih silnih potov. In tako, kakor gre v tej zadevi tema dvema, gre ravno tako mnogim družim, in, reèi se sme, vsem družim.

(Dalje prihodnjiè.)

Gospodarske skušnje.

Svetla pšenica.

Grof Gustav Auersperg prideluje uže 4 let na svoji grajšèini v Mokricah na Dolenjskem pšenico, katera se imenuje svetla pšenica (Glanzweizen) in je jako rodovitna in na vsako stran priporoèila vredna. Priporoèil jo je zato družbi kmetijski kranjski, ker je preprièan, da jo bode vsak hvalil, kdor jo seje. V pismu od 24. avgusta piše grof Auersperg družbi kmetijski, da te debelo-zrnate pšenice kmetje njegove okolice uže veliko sejejo; letos, ko je navadna domaèa pšenica komaj dajala po 2–4 zrna, je svetla pšenica dala 8 zrn. Seje se bolj zgodaj kakor domaèa, cvetè pa 10–14 dni pozneje in dozorí tudi pozneje memo domaèe; moèna slama izraste 60–80 cm. visoka; ne poleže nikoli; ne izvrže se nikoli; rijà jej ne škoduje; snetjavosti se obvaruje z železnim vitriolom (Eisenvitriol) — 3 lote tega vitrijola se vzame na 1 hektoliter pšenice; škoduje pa cvetju senca bližnjega drevja. 1 hektoliter svetle pšenice je vagal letos èez 79 kilogramov. Zmleta daje le malo otrobov in iz njene moke se speèe lep kruh.

Cena tej pšenici, pripeljani na železniško postajo v Brežice (Rann), je proti poštnemu povzetju za hektoliter 13 gold. 50 kr. Kdor je za poskušnjo želí, naj se podviza z naroèilom, da ne pride prekasno.

Gospodarske novice.

* *Letošnja letina v najimenitnejših deželah.* Veliki žitni trgovec Barthélemy Estienne v Marseilu na Francoskem razglaša letošnjo letino na kratko tako-le: Na Francoskem bode slabeja memo lanske, — v Algiru tako slaba, da bodo morali tujega žita uvaževati, — na Laškem slaba, — na Španjskem precejšen pri-